

Угорська мова
для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням угорською мовою

Лотор-Пердук О. К., Молнар А. М.

Irodalmi olvasókönyv. Magyar nyelv
tankönyv a magyar tannyelvű általános oktatási rendszerű
tanintézetek 4. osztálya számára

«Літературне читання. Угорська мова»

підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних
закладів з навчанням угорською мовою

Lator-Perduk Ilona, Molnár Ágota

IRODALMI OLVASÓKÖNYV. MAGYAR NYELV

**Tankönyv a magyar tannyelvű általános oktatási
rendszerű tanintézetek 4. osztálya számára**

Львів
Видавництво „Світ”
2015

УДК 821.511.141(075.2)
ББК 84(УГО)я7
Л 80

Лотор-Пердук О.

Л 80 Літературне читання. Угорська мова : підруч. для 4 кл. заганоосвіт. навч. закл. з навч. угорською мовою / О. К. Лотор-Пердук, А. М. Молнар. – Львів : Світ, 2015. – 168 с.

ISBN 978-966-603-000-0

Навчальний матеріал підручника структуровано за жанрово-родовим принципом. Учні зможуть ознайомитися з кращими зразками народної творчості, художніми творами класичної та сучасної літератури, опрацюють науково-пізнавальні тексти. У підручнику зібрані кращі взірці угорської та світової літератури. Запитання та завдання допоможуть систематизувати й узагальнювати засвоєний матеріал, а ілюстрації, малюнки – сприятимуть кращому розумінню змісту прочитаного. Твори, вміщені в підручнику, – ширі й життєрадісні, спонукають творити добро, пробуджують у душі дитини співчуття, бажання про когось турбуватися, бути чесним, порядним, любити рідну землю, поважати батьків, бути патріотом рідної держави.

УДК 821.511.141(075.2)
ББК 84(УГО)я7

© Лотор-Пердук О. К.,
Молнар А. М., 2015
© Бачина І. М., ілюстрації, 2015
© Видавництво „Світ”,
оригинал-макет, 2015

ISBN 978-966-603-000-0

Ukrajna kis állami címere

Ukrajna állami zászlaja

Ukrajna állami himnusza

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Refrén:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Szöveg: *Pavlo Csubinszkij*

Zene: *Mihajlo Verbickij*

Kedves Negyedikesek!

Ez a könyv, amelyet kezetekben tartotok, hat fejezetből áll. Szövegei reményeink szerint nem csak olvasmányélményt jelentenek, hanem útmutatóul is szolgálnak az élet helyes megéléséhez és jobb megértéséhez.

A szórakoztatás mellett tágítja látókörötöket, és arra ösztönöz, hogy felismerjétek a tudás fontosságát, hogy rácsodálkozzatok az élet szépségeire. Az életnek azonban árnyoldalai, buktatói is vannak, amelyekkel szintén jó tisztában lennetek. Olvasmányaitokból megtapasztalhatjátok, hogy élni csak igazul szabad. Sunyisággal, hazugsággal, alattomosággal csupán pillanatnyi előnyre tehetek szert, hosszú távú sikert azonban sohasem érhetnek el. Tanulságul leszűrhetitek, hogy az emberséges magatartás, az igazmondás, a jóra és szépre való törekvés értéke felbecsülhetetlen. Megérthetitek, hogy milyen fontos az emberek és állatok iránti könyörületesség. Wass Albert mesehőisével, a „látó-emberrel” együtt talán Ti is észreveszitek környezetetekben a szépet, és akkor a Ti szívetekbe is beköltözik a jóság, szeretet és békesség.

Múltunk, történelmünk ismerete szintén beépül személyiségetekbe, életetekbe. Ezt szolgálják azok az olvasmányok, amelyek Mátyás királytól Petőfi Sándor haláláig követik nyomon történelmünket. Büszkén lehettek szülőföldünknek a magyar nép történetében játszott kiemelkedő szerepére.

Útravalóul azt kívánjuk, hogy a tanév végén a tankönyv egyik szereplőjével együtt Ti is elmondhassátok: „Megtörtént a csoda: megtanultam igazán olvasni úgy, hogy megszűnjék körülöttem minden, talán még a betűket se lássam, hanem kitérüljön és életre keljen előttem a könyv belső világa.”

A szerzők

Vedd figyelembe a következő jeleket!

	Törd a fejed! Az olvasmányok utáni kérdések és feladatok jele ez, melyek a tananyag elsajátítását könnyítik meg, de tartalmasabbá teszik a párbeszédet osztálytársaiddal is. Ezeket a feladatokat önállóan kell megoldanod.		Rajzold le!
			Népi bölcsességek, szólások, közmondások. Jegyezd meg őket!
			Olvasási és szövegértési szintfelmérő
			Olvassátok el szereposztásban!
	Megjegyzendő fogalmak		Egy kis nyelvtan
	Szómagyarázat (ide a számodra ismeretlen szavak kerültek)		Házi feladat

„Csak egyetlen gyógymód tartja életben a képzeletet: az olvasás. Az olvasás erősíti a fantáziát, és arra készíti, hogy még erősebb legyen.”

(Kurt Vonnegut. Virágvasárnap)

NYIT A TUDÁS KAPUJA

SZEPTEMBER

Szilvaszedés... Szőlő-szüret!
Kigyúltak a pásztortüzek.
Nyit a Tudás Kapuja:
kezdődik az iskola!

(Tamkó Sirató Károly)

JÖN AZ ŐSZ

Jön immár az ismerős
Szél lábú deres ősz.
Sepreget, kotorász,
Meg-megáll, lombot ráz.

Lombot ráz, diót ver,
Krumplit ás, szüretel.
Sóhajtoz nagyokat,
S harapja, kurtítja a hosszú napokat.

(Kányádi Sándor)

1. Milyen jelei vannak az ősz megérkezésének?
2. Magyarázd meg, mit jelent a vers utolsó sora!

A PÁSZTOR ÉS A SZÖKŐKÚT

Magas hegyek között, apró kunyhóban élt egy pásztor. Soha nem látott mást, csak a környező hegyeket, mert reggeltől estig a birkákat őrizte.

„Hej, ha többet tudhatnék, milyen boldog ember lennék!” – sóhajtozott nem egyszer magában.

Egyik reggel aztán egy vénséges vén anyókat pillantott meg a kunyhója közelében.

– Miért búslakodsz, pásztor? – kérdezte tőle az anyóka.

– Hogyne búslakodnék! – felelte a pásztor. – Életemben semmit nem láttam, semmit nem tudok a világból. És úgy látszik, már örökre ilyen tudatlan, együgyű ember maradok.

– Segítek én rajtad! – mosolyodott el az anyóka. – De te is teljesítsd az én kívánságomat.

– Teljesítem én, még akkor is, ha hét kívánságod lesz! – kiáltotta örvendezve a pásztor. Számolni csak hétig tudott, ezért volt neki összesen hét birkája.

– Menj be a városba – folytatta az anyóka – és keresd meg ott a szökőkutat... azt, amelyiknek kilencvenkilenc csöve van – az öregasszony figyelmesen nézte a pásztor arcát –, számold meg mindegyiket, s aztán meséld el nekem, hányat számoltál össze...

– De ki őrzi addig a birkáimat?
– Majd én ügyelek rájuk... csak hát nagyon öreg vagyok már, hatnál többet nem tudok őrizni ... A hetediket vidd magaddal a városba!

– A városban éppen vásár volt. A pásztor először látott életében annyi embert. Odament hozzá egy kereskedő, és azt kérdezte tőle, eladó-e a birka?

– Honnan tudjam, eladó-e vagy sem – felelte tétován a pásztor. – Az én birkám, de még soha nem kérdeztek efelől.

A kereskedő mindjárt tudta, hogy együgyű emberrel áll szemben, ennek ellenére jó árat kínált a birkáért. A pásztor, aki soha nem látott még olyan sok pénzt, mindjárt a markába csapott. A pénzt bekötötte a zsebkendője csücskébe, és indult, hogy megkeresse a szökőkutat.

Hamarosan meg is találta. Csöveiből magasra szökött a víz, a napfényben vízcseppek sziporkáztak. Nézte, néz-

te a pásztor, aztán munkához látott: számolni kezdte a csöveket. De bizony csak hétig tudott számolni!

Amikor visszatért a hegyek közé, mindent elmesélt az anyóának, amit látott, hallott ...

– A szökőkút csöveit megszámloltad? – kérdezte az.

– Meg ám! Pontosan hét darab volt!

– Ej, te ügyefogyott! – csóválta a fejét az anyóka. – Úgy látom, hiába küldtelek a városba ...

A pásztor megsajnálta az öregasszonyt, mert látta, mennyire szeretne volna tudni, hány csöve van a szökőkútnak.

– Ne búsulj, anyóka! – mondta. – Megszámolom én okvetlenül azokat a csöveket – ígérte.

– Csak vigyázz, el ne vétsd megint! – figyelmeztette az anyóka.

A pásztor a hóna alá csapott egy másik birkát, és ismét bement a városba.

– Eladó a birka? – kérdezte a pásztortól az ismerős kereskedő.

– Eladó – mondta a pásztor. Most már tudta, mit jelent ez a szó.

– Megveszem tőled a múltkori áron!

– Annyiért nem adom. Ez a birka kövérebb az előbbinél, így hát többbe is kerül – mondta a pásztor.

– Legyen, ahogy akarod – egyezett bele a kereskedő, és leszámolt még néhány pénzdarabot.

A pásztor nagyon elégedett volt, máris indult a szökőkúthoz, hogy a csöveket megszámlolja. Elszámolt hétig – és megállt. Hogyan tovább?

Ekkor odasomfordált melléje egy kisfiú.

– Mondd, milyen szám jön a hét után? – kérdezte tőle a pásztor.

– Nyolc – felelte kevés gondolkodás után a fiúcska.

– És azután?

– Kilenc!

És így számoltak húszig. Tovább a fiú sem tudott számolni.

Elégedetten tért vissza a hegyekbe a pásztor. Már a küszöbről kiáltotta:

– Húsz csöve van a szökőkútnak!

– Megint tévedtél – komorodott el az anyóka. – De a dolog, úgy látom, megyeget. Nem bánom, próbáljuk meg még egyszer.

A pásztor újra bement a városba. A harmadik birkát is eladta. És megint elment a szökőkúthoz, hogy megszámolja a csöveket. Számolta, számolta, de mindig csak húsz jött ki. Hogy menjen így haza az anyókához?

Ekkor megállt mellette egy lány. Nagyon jószívű lány volt, és még számolni is tudott. Megszánta a pásztert, és megtanította a számolás tudományára. Kiderült, pontosan kilencvenkilenc csöve van a szökőkútnak!

Szaladt haza a pásztor, de az anyókát már nem találta ott. Csak a birkák legelésztek békésen a réten, s minden kérdésére csúfondárosan azt válaszolták: „Be-e-e... be-e-e...”

A pásztor megértette, hogy az öregasszony varázsló volt. Nemcsak arra tanította meg, hogy a szökőkút csöveit megszámolja, hanem arra is, hogy a világot megismerje. És ha egyszer elkezdte a tanulást, többé nem tudott megállni.

Nemsokára tudós ember lett belőle, és feleségül vette azt a lányt, aki nehéz helyzetében segítette. Amikor pedig fiúk születtek, a kis lurkót elvitte a kilencvenkilenc csöves szökőkúthoz, s megtanította számolni.

(Gianni Rodari)

1. Hol játszódik a mese cselekménye, és kik a szereplői?
2. Miért volt elégedetlen a pásztor? Olvassátok el még egyszer az erre vonatkozó sorokat!
3. Miért csak hét birkája volt a fiúnak?
4. Mit kellett megkeresnie a fiúnak a városban?
5. Ki tanította meg számolni a pásztort?
6. Mire tanította meg az öregasszony a pásztort?

Fogalmazd meg, mi teszi boldoggá és lelkileg gazdagabbá az embert!

MESE

A Fekete Tisza forrása

Elindult a forrás
patak-iskolába,
köveken, kavicson
porzott a lába.

Zöld mezőre érve
folyó lett belőle,
vastag a dereka,
zöld a bőre.

Világot járva
lett belőle ember,
a Nagytanácsban
ősz hajú tenger.

(Orbán Ottó)

1. A költő emberi tulajdonsággal ruházza fel a forrást és a folyót. Bizonyítsd ezt a vers szavaival!
2. Milyen fajta vizekről olvasunk a versben?
3. Melyiket neveznéd óvodásnak, általános iskolásnak, középiskolásnak és felnőtt embernek?

Számold meg, hány mondatból és hány versszakból áll a költemény!

JÓ KÉT LÓ SZOLGÁJA

Szolga voltam, szolga,
jó két ló szolgája.
Nem mehettem addig
én az iskolába,
míg a két jó lovat
meg nem abrakoltam,
s szénával a jászlat
jól meg nem pakoltam.

Etettem, itattam,
s míg a zabot nyelték,
fölmondtam magamban
az aznapi leckét.
Iskola után is
először a pajta,
azután jöhetett
csak a számtanpélda.

Sokszor sírdogáltam
– emlékszik a jászol —:
„Jaj csak el ne késsem
ma az iskolából!”
Szidtam a lovakat,
mért esznek oly lassan.

Illusztráció

Egyszer az egyiket
még meg is haraptam.

Délben aztán, mire
elpárolgott mérgem,
a megbántott lótól
bocsánatot kértem.
Mert jó barátom volt
nekem az a két ló.
Nem kellett az ostor,
elég volt a jó szó.

Igazságos hű társ
voltak mind a ketten,
lépésben vittek,
ha el-elszenderedtem.
Olvasni is tudtam
a hátukon ülve,

hajóként ringattak
hasig érő fűbe’.

Megálltak, ha árok –
vagy gödörhöz értek,
s mint ahogy én tőlük,
engedelmet kértek.
Prüsszögtek, horkantak.
Elég volt, ha térdem
jelezte az irányt,
bólintottak: „értem”.

Becsuktam a könyvet,
s csak azt mondtam: rajta!
Repültek, mint a nyíl,
át a túlsó partra.
Mert nemcsak szolgájuk,
gazdájuk is voltam;
ha sírtam is néha,
kedvvel abrakoltam.

De mindez régen volt.
Hol van az a két ló?
Gazdátlan a kantár,
gazdátlan a béklyó.
Csillag-zabot esznek,
hold szalmáján hálnak,
csengős táncot már csak
álmaimban járnak.

(Kányádi Sándor)

1. Milyen mindennapi kötelessége volt a költőnek iskoláskorában?
2. Miből tudjuk, hogy szerette a gondjaira bízott lovakat?

3. Melyik versszakból derül ki, hogy a költő szeretett iskolába járni?
4. Hogyan viselkedtek kis gazdájukkal a lovak?
5. Magyarázd meg a következő két sor értelmét!

*Mert nemcsak szolgájuk,
gazdájuk is voltam...!*

6. Olvasd el a befejező versszakot! Mit tudunk meg a két lóról?

Keresd ki a következő szavak jelentését a *Magyar értelmező kéziszótár*ból: *abrakol, jászol, pajta, kantár, béklyó!*

A REPÜLŐ ISKOLATÁSKA

Péter mindig elkésett. Nagy vagány volt, lóbálta a táskáját, s fütyülve érkezett meg, rendszerint késve, vagy az utolsó pillanatban. Na de kedden mindig elkésett. Csak a második órára jött be, első órán akkoriban idegen tanár tanított, nem ellenőrizte a létszámot. A második meg rajz volt, a rajzteremben, ami ketté volt osztva, egy alkóvszerű átjáró kötötte egybe. Péter a belső teremben ült, a hátsó részen volt egy ajtó, ahol észrevétlenül bejöhettek, különösen, ha előzőleg levette a felsőkabátját, mintha csak kiszaladt volna valahova.

Szép tavaszi nap volt, mi javában rajzoltunk valami vázát, Gumovszky Béla, drága rajztanárunk elmerült a korsó magyarázatában. Alacsony, összegubancoló-dott ember volt, nagy nádpálcával mutogatta mindig a kitett tárgyat...

Fütyülés hallatszott

Gumovszky mester véletlenül épp a hátsó teremben magyarázott, javíthatott is egy rajzot, amikor berepült a táská. Lecsapódott, mint egy bomba, Péter padjára, lesodorva a mellette ülő fiú ceruzáit. Gumovszky nem

messze állt a becsapódástól, és magyarázott tovább, bár különösnek találta a berepülő táskát. Aztán röpült a kabát is...

– Hé, srácok! Mit vacakoltok? – Péter kiáltott befelé az ablakon. – Jöhetek, vagy mi a fene van?

Mi pukkadoztunk a nevetéstől, de visszafojtottuk. Gumovszky régi rajzokról mesélt.

– Ne hülyéskedjete! Jöhetek?

– Persze – szólt fahangon a tanár, nádpálcájával körülrajzolva a korsót.

– Ne hazudj! Gumó nincs még benn?

– Ki az a Gumó? – kérdezte a magasból a tanár.

– Ne játszd meg magad! Benn van, vagy nincs benn az öreg?

– Gumó? – tűnődött a tanár, látszott, kissé zavarba jön, de aztán intett nekünk, kiáltunk, hogy jöhet.

– Gyere, gyere! – kiáltottuk. És Péter, szokásától eltérően, a magas, de földszinti ablakot választotta belépőül. A kezét láttuk meg először. Kapálózott a párkányon.

– Segítsetek már, az Isten áldjon meg benneteket! Még meglát valaki. Gumó benn van? – markolászta a pléhlemez. A tanár odament, kinyújtotta a nádpálcáját, Péter azt kapta el, és húzódkodott fölfelé.

– Ne játsszatok a Gumó pálcájával – mondta röhögve, de megnyugodva, mert ebből sejtette, hogy az öreg nincs még benn. Aztán még felkiáltott: – Gumó olyan dühös lesz, ha ez eltörik, hogy... – és belekapaszkodott a tanár kinyújtott kezébe.

Ott álltak, a tanár és tanítványa, Gumovszky nem merte elengedni a gyereket, nehogy lezuhanjon, Péter nem mert beljebb jönni a megdöbbenéstől. Mégis volt annyi lélekjelenléte, hogy kihalásszon a zsebéből egy elrongyolt teniszlabdát. Fölmutatta a szabad kezével.

– Tanár úr, ezek a piszkok kidobták a labdát, és tornaórára kell. Egy autó alól kellett kiszednem. – És mászott befelé.

– Jó, csak gyere már be!

Betoppant. Leporolta magát nagy zavarában, közben gondolkodott, hogy még mit mondjon.

– A tízpercben kakaót vettem... annyian állnak ott...

– Tudom. A kakaónál nagyon sokan állnak. Azért nem veszek én soha. A legjobb nem venni kakaót... – És nagyvonalúan tovább magyarázott...

Óra végén elhatároztuk, hogy egy cserépbe virágot vagy babot ültetünk, aztán megfigyeljük, hogyan nő, le-rajzoljuk. Gumovszky cserepet meg földet kért tőlünk: aki tud, hozzon.

– És ki hoz földet, gyerekek?

Péter nagy lelkesen jelentkezett.

– Ha meg tetszik engedni, én hozok jövő órára, tanár úr. Nekünk prima földünk van, az unokabátyám kertész, tőle tudok csórni... akarom mondani, hozni.

– Na látod, ez rendes, fiam. Hozzál egy kis földet a Gumónak – mondta elegánsan, és finom léptekkel kiment az osztályból.

Péter aztán minden rajzórán pontosan a helyén ült, ügyes kézzel dolgozott, a legjobb rajzolóvá fejlődött. Sőt, ő lett a szertáros, Gumó annyira megbízott benne.

(Gyurkovics Tibor)

alkóvszerű átjáró – ajtó nélküli, ablaktalan átjáró

1. Ki a mesélő ebben a történetben?

a) Péter egyik osztálytársa

b) Gumovszky Béla tanár úr

c) Péter

2. Miért tartották Pétert osztálytársai nagy vagánynak?

3. Meséld el, hogyan bukott le Péter!

4. Mit érezhetett Péter, amikor ott állt a kigúnyolt tanár előtt?
5. Hogyan oldotta meg a tanár a kényes helyzetet?
6. Miben nyilvánult meg a tanár humorérzéke?
7. A történet alapján melyik tulajdonság jellemző leginkább a tanárra?

(*hiszékeny, igazságos, szigorú, türelmes*)

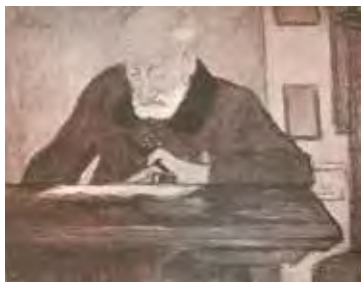
8. Hogyan változott meg a tanár és Péter kapcsolata a csínytevés után?

Szerinted mi történhetett volna Péterrel egy kevésbé megértő tanár óráján?

TANÁR AZ ÉN APÁM

Tanár az én apám. Ha jár a vidéki városban, gyermekek köszöntik ősz fejét, kicsinyek és nagyok, régi tanítványok, elmúlt életükre emlékezve, lassan leveszik kalapjukat. Mint alvajárók, kik másfelé néznek. Hentesek, ügyvédek, írnokok, katonák, s olykor egy országos képviselő is. Mert nagy az én családom.

Rippl-Rónai József: *Piacsek bácsi* (pasztellrajz)

Nagy az én családom. Kelettől nyugatig, nyugattól keletig. Nagy a mi családunk. Mikor vele megyek, fogva öreg karját, vezetve az úton, a szívem kitágul,

s szívek közt énekel elhagyatott szívem.
Az én édesapám az emberek apja,
s én az emberek testvére vagyok.

(Kosztolányi Dezső)

1. Miért köszöntik a költő apját kicsinyek és nagyok?
2. Sorold fel, kik köszöntik az idős tanárt!

Magyarázd meg a vers utolsó két sorát!

IGAZMONDÁSBÓL KITŰNŐ

Egy szép tavaszi napon az irodalomtanár jókedvűen toppant be az osztályba, hóna alatt a dolgozatfüzetekkel.

– No, gyerekek – mondotta –, ezúttal szabad témát kaptok. Magatok döntsétek el, mi legyen az.

De jóformán még ki se mondta ezt, s Kapatán Krisztof, aki arról volt híres, hogy egyetlen szavát se lehetett elhinni, mindjárt ágaskodni kezdett, s úgy nyújtogatta az ujját, hogy ütötte át vele a mennyezetet.

– Írjunk a hazudozásról! – kiáltotta, nehogy valaki más egyebet javasoljon. – A nagy tódításokról!

A fiúk helyeslően zúgtak, a tanár pedig elmosolyodott, s fölírta a táblára a félévi dolgozat címét:

Füllentettem, s pórul jártam

Szétoztották a füzeteket, s nemsokára oly buzgó kaparászás hallatszott az osztályban, mintha ötven egér rázna egy láda alján. Egyedül én meresztettem tanács-talanul a szemem e nagy szorgalom láttán.

Nézd csak, gondoltam, mennyit hazudozhattak ezek, hogy oly fürgén szalad a tolluk a vonalak közé ékelt keskeny futópályákon, mintha egymással versenyeznének. Bezzeg nekem nem jut eszembe egy árva történet se ...

Én még azt se tudtam hazudni, hogy egyszer füllentetem, és csakugyan pórul jártam. S hiába nyargalt vissza a képzeletem rémülten, hogy megkapaszkodjék valami emlékből. A fehér irkalapról az Északi-sark jeges hidege áradt felém. De még így se tudta lehűteni az arcomat, amely már szinte izzott a szégyentől.

– Nem megy, fiam? – állt meg a padom előtt a tanár, előhúzván zsebóráját, s ő maga is megijedt, amikor látta, hogy mily kevés idő maradt hátra. Attól félt, hogy el kell rontania a jegyemet, pedig jelesre álltam irodalomból. – Gondolkozz, fiam! – biztatott. – Hátha eszedbe jut egy eset...

Én azonban könnyezve suttoztam:

– Hiába erőlködöm tanár úr... Nekem sosem sikerült hazudni... Pedig csodálatos mentségeket találtam ki, ha elvesztettem a pénzt, vagy egyéb rosszat cselekedtem... Angyalokat és ördögöket... Villámcsapást, földrengést, véresőt... De amikor megálltam a küszöbön, és édesanyám reám nézett a szelíd kék szemével, mindig torkomon akadt a szó...

A tanár örvendezve felkiáltott:

– Hát akkor ezt írd meg, fiam... – S már nyújtotta is a töltőtollát, hogy a mártogatással ne kelljen piszmoznom. Én meg nekirugaszkodtam a tiszta lapon, mint egy üde havasmezőn, s nemsokára úgy éreztem, hogy mellettem kétoldalt süvölt a friss, illatos szél...

Mire csengettek, befejeztem!

S mert ma sem tudok hazudni, ha az emberek szemébe nézek, örömmel emlékszem vissza az én bölcs és jószágos tanáromra, aki igazmondásból kitűnő jegyet adott a dolgozatomra...

(Bálint Tibor)

1. Magyarázd meg a *füllentettem* szó értelmét!
2. Miért éppen a hazudozásról akart a legtöbb fiú dolgozatot írni?
3. Keresd meg, hogyan nevezi a kisfiú a füzetlap sorait?
4. Miért szégyellte magát a kisfiú?
5. Hogyan segített a tanár a tanácstalan kisdiaákon?

Te mit írnál a tanár által megadott témára?

OKTÓBER

Hűvös arany szél lobog,
Leülnek a vándorok.
Kamra mélyén egér rág,
Aranylik fenn a faág.
Minden aranyárga itt,
Csapzott sárga zászlait
Eldobni még nem meri,
Hát lengeti a tengeri.

(Radnóti Miklós)

Figyeld meg, hogy a vers sorainak vége össze-
cseng. Például: **lobog** – **vándorok**. Ezeket a sorvé-
gi összecsengéseket **rímnek** nevezzük.

Keress a versben további összecsengő sorvégeket, azaz rí-
meket!

DIÓVERÉS

Elsuhogott az a füttyös
sárgarigó is délre.
Sárgul az árva diófa
zöld terebélye.

Levelek lengnek, akár a
színarany rigó-szárnyak,
elszállnak ők is a szélben
puszta határnak.

Áll a diófa, és érett
kincsei válnak tőle:
szellő ha bántja az ágat,
buknak a földre.

Szaporább kopogás, csörgés
támad, ha jön az ember,
s bottal az ágak bogára
boldogan ráver.

Földre, fejekre, kosárba
kopog a dió-zápor,
burkos dióra a gyermek
kővel kopácsol.

Már, mintha álmodnék, hallom
zaját a jó örömnek,
darálók forognak, diós
mozsarak döngnek.

Fagyban és nagy havazásban
meg kell maradnunk jónak
s tisztának is, hogy örüljünk
csörgő diónak.

Majd csorgó hó levén ring a
picike dió-csónak,
s lomb zöldül újra a füttyös
sárgarigónak.

(Nagy László)

1. Bontsd a verset az évszakok változása szerint három részre!
2. Nevezd meg az évszakokat, és mondd meg a vers alapján, mi jellemző rájuk!
3. Melyik madár jelenti a kapcsot a különböző évszakok között?
4. Mondd el, hogyan fűzi össze jelenléte, vagy éppen hiánya az évszakokat!
5. Melyik nagy keresztény ünnepre gondolunk a 6–7. versszak olvasásakor?

Milyen hangulata van a befejező versszaknak: *borongós, szomorú, vidám, játékos?*
Választásodat magyarázd meg a vers szavaival!

A versben sok olyan szót találsz, amelyek azonos betűvel kezdődnek. Ezek **betűrímek**. A következő versszakban megjelöltük ezt a rímfajtát.

*Levelek lengnek, akár a
színarany rigó-szárnyak,
elszállnak ők is a szélben
puszta határnak.*

Az első sorban az **I** kezdőbetűs, a többi sorban pedig az **sz** betűs szavak rímelnek.

Betűrím (alliteráció) tehát az, amikor ugyanaz a hang ismétlődik a szavak elején vagy a szó belsejében.

1. Keresd a versben más példákat a betűrímre!
2. Keresd meg a rímelő sorokat!

OLVASÁSI ÉS SZÖVEGÉRTÉSI SZINTFELMÉRŐ

A PÓRUL JÁRT PARASZT

Volt egyszer egy parasztember. Ez a parasztember addig dörgölte a felesége orra alá, hogy az csak szöszmötöl a ház hűvösében, mialatt ő verejtékezve dolgozik kint a földeken, amíg az asszony egyszer megunt, és így szólt:

– Jó, jó, ember, ne papolj! Ma én végzem el a te munkádat, te pedig az enyémet!

Azzal vette a kaszát, a fenőkövet, az aratókorsót, de mielőtt elindult volna, azt mondta:

– Este bekovászoltam a kenyeret, dagaszd ki és süsd meg! Köpüld meg a vaját, vasald ki a ruhát, a kocát engedd a kondába, a tehenet legeltesd meg, és mire hazajövök, kész legyen a vacsora is!

És elment aratni. Az ember meg azt gondolta, túljár az asszony eszén, s egykettőre mindennel végez.

Nekilátott hát a kenyérdagasztásnak, de előbb még a hátára kötötte a köpülőt, hogy mialatt ő dagaszt, a köpülő hadd köpüljön. Hopp, akkor jutott az eszébe, hogy a felesége fehér kötőben szokott dagasztani, kirámolta hát a sifonért, és egy fehér abroszt kötött maga elé. Még félig se dagasztotta ki a kenyeret, amikor felharsant a kondás túlke. Nosza, szaladt az ember, hogy kicsapja a kondába a kocát. De közben a tekenő szarvába beleakadt az abrosz, leesett a dagasztótekenő, és kiborult a tészta. A paraszt elcsúszott a tésztán, a fejét bevágta az ajtófélfába, a hátára kötözött köpülőből a gúnyájára dőlt a tejfel, a köpülőfa meg orron vágta. Feltápáskodott, és odasántikált az ólhoz, hanem a nagy koca, ahogy megpillantotta, azon nyomban megvadult a tejszeles gúnyától. Nekiesett

a gazdának, és letépte róla a ruhát. Pőréen csak nem állhatott kint, beszaladt hát a házba, ahol annyi munka várta, hogy azt sem tudta, hol kezdje!

Szépen felvakarta a padlóról a tésztát, belecsapta a tekenőbe, és dagasztotta, dagasztotta, aztán bedurrantott a kemencébe. Hogy jól kisüljön a kenyér, addig hagyta a kemencében, amíg szénné nem égett. Közben tüzet rakott, de a tűzhely karikáját levette, s úgy állította oda a vasalót a lángra melegedni. Úgy vélte, így hamarabb megmelegszik. Legelőször a vasárnapi fehér ingét kezdte el vasalni. Hát amint végighúzza a vasalót az ingen, menten csupa korom lesz minden. Nosza, megmérgezt, és mérgében elhajította a tüzes vasalót, az meg egyenesen a dunnás ágyba repült.

„Hopp, a vacsora!” – jutott az eszébe, és kiszaladt a kertbe krumplit kiásni. Kiásta, s mosatlan dobta a krumplit a fazékba, majd vizet lötytyintett rá a kút vödréből, s azzal uzsgyé, berohant a házba. A legjobbkor, mert a tüzes vasalótól már meggyulladt az ágy! Zötty! rázúdította a vizet, aztán a tejet, az aludttejet hét ibrikkel, hét bögrével. Amikor mégis eloltotta a tüzet, eszébe jutott a tehén. Az ám, szegény pára még semmit sem evett!

Kiment hát az istállóba, elkötötte a tehenet, és összecsomózott két szénahordó kötelet, aztán odavezette a Riskát a pince tetejére, hadd legelésszen kedvére a pincetetőre nőtt gízgazból. A hosszú kötél egyik végét a tehén nyakára kötötte, a másik végével pedig felmászott a háztetőre, és a kéményen át a pitvarba engedte le a kötelet, aztán lemászott, és jó erősen rákötötte a derekára, hogy közben a Riska el ne kódorogjon.

A hegyek mögött vigyorogva bukott le a bíborvörös nap. Az ember kapta a főzőkanalat, és nekilátott a vacsorafőzésnek. Épp a rántást kavarta, amikor a tehén

leleget a gizgast, odébb akart menni. Megrántotta a kötelet, és a kötéllel egyszeriben felrántotta a gazdát a kémény tetejére.

Épp akkor jön haza az asszony, ijedten látja, hogy térdre esett a Riska, a szájából meg kilóg a nyelve.

– Szűzanyám! Megfullad! – rémüldözik, s azzal beszalad a disznóölő késért. Amint elvágja a kötelet a tehén nyakánál, a szerencsétlen ember – zsupsz! – a kéményen át egyenest a tűzhelyen fövő levesbe pottyant! Bíz úgy halászta ki a felesége, merőkanállal.

– Hanem eztán a pórul járt paraszt holtáig nem papolt már többé arról, hogy a fehérszék csak szöszmötöl a ház hűvösében, míg a férjember verejtékes munkával keresi meg odakint a szántóföldön a mindennapi betevő falatot, és soha többé nem cserélt a feleségével.

(Kárpátaljai magyar népmese, *Tordon Ákos* feldolgozása)

köpül – tejfölből vagy tejszínből keveréssel, rázásal vaját készíti; **köpülő** – vaj köpülésére való edény;

pitvar – parasztházban udvarról, tornácról nyíló helyiség

Válaszolj a kérdésekre!

1. Kik a mese szereplői?
2. Sorold fel, milyen teendőket bízott a parasztemberre a felesége!
3. Magyarázd meg a mese alapján, mit jelent az *orra alá dörgöli, bedurrantott a kemencébe* és a *kirámolta a sifonért* szókapcsolat? Mondd másképpen őket!
4. Írj az alábbi szavakhoz legalább 1–1 rokon értelmű szót!

szöszmötöl, papol, kódorog, vigyorog, feltápáskodik, pőre, ibrik, fehérszék

5. Mi a konda?
a) juhnyáj b) tehéncsorda c) disznócsorda

6. Mi a gúnya?
a) abrosz b) felsőruházat c) lábbeli

7. Hol legeltette az ember a tehenet?
a) a kertben b) a pince tetején c) a házban

8. Az alábbi mondatokba egy kis hiba csúszott. Javítsd ki az olvasmányoknak megfelelően!

A tehén szarvába beleakadt az abrosz, leesett a dagasztótekenő.

A paraszt megbotlott egy kőben, a fejét bevágta az ajtófélfába.

A kenyeret addig hagyta a kemencében, amíg szép pirosra sült.

Legelőször a vasárnapi nadrágját kezdte el vasalni.

9. Írd le, hogyan készítette az ember a vacsorát!

10. Hogyan birkózott meg a parasztember a házimunkával?

11. Mit gondolsz, miért volt jókedve a lemenő napnak?

12. Fogalmazd meg a mese tanulságát!

MESÉRŐL MESÉRE

EGYSZER EGY KIRÁLYFI

Egyszer egy királyfi
mit gondolt magába’?

Lehányta magáról
királyi ruháját;

felvette helyette
a kocsis gúnyját.

Elindult megkérni
gazdag bíró lányát.

Szegény kocsislegény –
gazdag bíró lányát.

– Adj’ isten jó napot,
gazdag bíró lánya!

– Fogadj’ isten kendnek,
szegény kocsislegény!

Üljön le minálunk,
üljön a lócára!

– De nem azért jöttem,
hogy én itt leüljek,

hanem azért jöttem:
jössz-e hozzám vagy sem?

– Gazdag leány vagyok,
gazdag legényt várok.

Akkor a királyfi ’
mit gondolt magába’?

Elindult megkérni
szegény ember lányát:

szegény kocsislegény –
szegény ember lányát.

Adj’ isten jó napot,
szegény ember lánya!

– Fogadj’ isten kendnek,
szegény kocsislegény!

Üljön le minálunk
festett kanapéra!

– De nem azért jöttem,
hogy én itt leüljek,

hanem azért jöttem:
jösz-e hozzám vagy sem?

– Elmegyek én kendhez,
szegény kocsislegény:

Illik kend énhozzám,
szegény kocsislegény.

Akkor a királyfi
mit gondolt magába'?

Felöltözött szépen
királyi pompába.

Elindult megkérni
gazdag bíró lányát.

– Jó napot, jó napot,
gazdag bíró lánya!

– Hozta isten, hozta,
fényes királyúrfi!

Üljön le minálunk
selyemkanapéra!

– De nem azért jöttem,
hogy én itt leüljek,

hanem azért jöttem:
jösz-e hozzám vagy sem?

– Elmegyek, elmegyek,
fényes királyúrfi:

Illik ám énhozzám,
gazdag királyúrfi.

– Kellesz az ördögnek,
ha eddig nem jöttél!

Van nekem szeretőm,
szegény ember lánya.

– Jó napot, jó napot,
szegény ember lánya!

– Jó napot, jó napot,
fényes királyúrfi!

Üljön le minálunk
festett kanapéra!

– De nem azért jöttem,
hogy én itt leüljek,

hanem azért jöttem:
jösz-e hozzám vagy sem?

– Nem megyek, nem megyek,
fényes királyúrfi:

van nekem szeretőm,
szegény kocsislegény!

– Én vagyok az, nem más,
csókoljuk meg egymást!

(Magyar népköltés)

kanapé – támlás, karfás, puha fekvő- vagy ülőbútor

Ez a verses mese valójában ballada. A **ballada** olyan elbeszélő költemény, amelyre jellemző a szűkszavú, szaggatott előadásmód és bizonyos részek ismétlődése. Többnyire tragikus eseményről szól, de előfordul tréfás változata is. Ez egy tréfás ballada. **Vigballadának** is mondják.

1. Milyen eseményről szól a ballada?
2. Hány részre tudnád osztani? Hol húznád meg a részek közötti határt?
3. Adj minden résznek címet!
4. Milyen különbséget látsz a gazdag lány és a szegény lány viselkedése között?
5. Hogyan nyeri el a szegény lány a jutalmát?
6. Hogyan beszélnek egymással a szereplők? Bőbeszédűek vagy szűkszavúak? Bizonyítsd be a ballada soraival!
7. Melyik a ballada vissza-visszatérő kérdése?
8. Milyen a hangulata a balladának?

Olvassátok el a szöveget szereposztásban!

KOLONTOS PALKÓ

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy fia, Kolontos Palkó volt a neve. Azért hívták Kolontos Palkónak, mert kolontosság, bolondság volt minden szava, tette. Az apja eleget kínlódott, bajlódott Palkóval, de hiába, észt nem verhetett a fejébe. Sokat búsult a szegény ember, hogy mi lesz a fiával, ha ő meghal, s addig búsult, tűnődött ezen, hogy egyszer csakugyan meghalt, s Palkóra nem hagyott egyebet egy szárnál. Ez volt a szegény embernek az egész gazdagsága.

Hát most mit csináljon Kolontos Palkó? Kenyér nem volt az asztalfiában, a szeme zöldet, vöröset látott, anynyit éhezett. Ő bizony egyet gondolt, felült a szamarára, s elindult világgá. Gondolta magában: lesz, ahogy lesz, majd ád az Isten jó szerencsét.

Megy, mendegél Palkó a szamáron, s egyszer beér egy nagy erdőbe. Nem ment a rendes úton, csatangolt erre-arra, össze-vissza, mindenfelé. Amint az erdőben kóvályogna, meglát egy öregasszonyt, s köszönti:

– Adjon isten jó napot, öreganyám!

– Köszönd, hogy öreganyádnak szólítottál – mondotta az öregasszony –, mert különben kisedtem volna mind a harminckét fogadat!

Hej, gondolta magában Palkó, ez bizonyosan valami boszorkány lesz. Na, ezt csakugyan el is találta, mert a vénasszony boszorkány volt.

– Öreganyám – kérdi Palkó –, nem mondaná-e meg nekem, hogy merrefelé találok ki ebből az erdőből?

Az öregasszony, aki éppen egy csomó gallyat gyűjtött össze, azt mondta Palkónak:

– De bizony megmondom, még az útba is beleállítlak, ha ezt a csomó gallyat felkötöd a hátamra.

– Én jó szívvvel, hogyne kötném – ajánlkozott Palkó.

Azzal lepattant a szamaráról, s felkötötte az öregasszony hátára a gallyat, de úgy, hogy egyben odakötötte az asszonyt egy nagy fához. Indulni akar az asszony, s hát nem tud menni, meg van kötve.

– Hej, ördögadta, ebugatta legénye, a fához kötöttél, ugye? No, ezért megátkozlak, hogy a szamarad mindig azt mondja, amit te mondasz!

Ahogy ezt mondta a vén boszorkány, egyszeriben fekete macskává változott, kibújt a kötélből, aztán ott termett előtte egy kicsi szekérral tizenkét egér, a feke-

te macska felkapott rá, s úgy eltűnt egy szempillantás alatt, mintha a föld nyelte volna el.

Kolontos Palkó nagyot kacagott ezen, hogy csak úgy zengett az erdő a kacagásától.

– Na, ez ugyan jól megátkozott engem – kacagott Palkó –, hiszen hadd mondja a szamaram, amit én mondok, mi károm lehet abban!

Azzal felült a szamarára, és szólott neki:

– Gyí, csacsi!

Mondotta a csacsi is:

– Gyí, csacsi!

– Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te!

Mondta a szamár:

– Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te!

– Te szamár – kiabált Palkó –, ne feleselj velem, mert Isten istenem ne legyen, úgy a füled közé vágok, hogy a másvilágon is megemlegeted!

Úgy, ahogy Palkó mondotta, szóról szóra utána mondotta a szamár. Hej, megmérgeződött Palkó, leszökik a szamárról, jól oldalba kenegeti a botjával. De bezzeg a szamár sem maradt adósa, s úgy megrúgta Palkót, hogy nyakig esett bele egy nagy pocsolyába.

Megijedt Palkó, kiabált torkaszakadtából:

– Segítség, segítség!

Kiabált a szamár is:

– Segítség, segítség!

Történetesen éppen arra járt három favágó ember, odaszaladnak, s Palkót nagy nehezen kihúzzák a pocso-lyából.

– Hát a másik ember hol van? – kérdik a favágók.

– Miféle másik ember?

– Hallottuk, hogy egy másik ember is kiabált – mondták a favágók.

– Hehehe – röhögött Palkó –, hiszen az a szamaram volt!

– Ej, aki áldója van – szedtevetézték az emberek –, hát még te csúfolkodol velünk! Gyere csak a bíró elé, éppen most öltek meg egy gazdag kereskedőt, bizonyosan te voltál a gyilkosa.

Bekísérik Palkót a városba, bíró elé állítják, s a bíró nagy hirtelen ki is mondja az ítéletet, hogy fel kell akasztani, mert bizonyosan ő ölte meg azt a kereskedőt, akinek a gyilkosát addig nem találták.

Abban a városban lakott a király is, az is kiment a vesztőhelyre, hadd lássa saját szemével, hogy csinálják az igazságot.

Odakísérik Palkót az akasztófa alá, s ott azt kérdi tőle a bíró:

– No, van-e még valami kívánságod?

– Nincs nekem egyéb kívánságom – mondta Palkó –, csak vezessék ide a szamaramat, hadd búcsúzzak el tőle.

Mikor a szamarát odavezették, Palkó a király felé fordult, letérdelt, s úgy kérte a királyt:

– Pardon, grácia árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok!

Abban a pillanatban letérdelt a szamár is, s elbődült:

– Pardon, grácia árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok!

De lett erre szörnyű álmétkodás. Még a királynak is szeme-szája tátva maradt, mert sok csudaállatot látott jártában-keltében, látott még szamarat is, különbnél különbeket, de még olyat nem, aki az ember beszédjét utánamondja.

Bezzeg hogy megkegyelmezett egyszeriben Kolontos Palkónak, az udvarába vitette, s megtette fő-fő udvari bolondnak. Attól a naptól fogvást úri dolga volt Palkónak is, a szamarának is. Élnek-e, halnak-e most is, nem tudom, de hogy Kolontos Palkó-s szamarak elegen vannak a világon, azt jól tudom.

Itt a vége, fuss el véle!

(Magyar népmese)

asztalfia – asztal fiókja; **Pardon, grácia!** – Kegyelem!

1. Mit jelent a *kolontos* szó!
2. Milyen kolontosságot követett el Palkó a rőzsét szedő öregasszonnyal?
3. Hogyan fogadta Palkó a boszorkány átkát?
4. Mi történt az öregasszonnyal, miután megátkozta Palkót?
5. Olvasd el a mesének azt a részét, amelynek a következő címet adhatnánk: *Ennek fele sem tréfa!*
6. Miért vitték a favágók Palkót a bíró elé?
7. Meséld el, hogyan került Palkó a király udvarába!

1. Keress rokon értelmű kifejezéseket a következő szavakhoz: *kóvályog, búsul, tűnődik, csatangol, röhög!*
2. Mire utalhat a mese végéről vett idézet?
...*Kolontos Palkó-s szamarak elegen vannak a világon...*

Közmondások

*A szamár is rúg, ha piszkálják.
Egy bolond százat csinál.*

A HÁROM JÓ TANÁCS

Egy kisfiú ment az erdőn át, és fogott egy csalogányt.

– No – gondolta –, megsütöm ezt a csalogányt és megeszem.

A csalogány azonban kérlelni kezdte:

– Ne egyél meg, barátocskám! Velem úgysem laknál jól. Bocsáss szabadon, és cserébe adok neked három jó tanácsot.

– Jól van – válaszolt a kisfiú. – Ha valóban jó tanácsokat adsz, elengedlek.

– Figyelj hát rám! Az első tanácsom: ne akarj olyat, ami nincs! A második: ne sajnáld azt, ami nem tér vissza; a harmadik: ne higgy a hazug szónak!

– Ezt jól mondtad – örvendezett a kisfiú. – Szabadon engedlek. Röpülj!

A csalogány felszállott egy fa csúcsára, és gondolkozni kezdett:

– Vajon megfogadja-e a fiú a tanácsaimat?

Lejjebb szállt egy ágacskára, és így szólt:

– Milyen ostoba is vagy te, hallod! Tudnád csak, milyen kavics van a nyelvem alatt, nem engedtéél volna el sem-

miféle jó tanácsért! Nem akármilyen kavics az. Drágakő! Akkora, mint egy dió, és úgy ragyog, mint az aranyló napocska. Ha a tiéd lehetne, te volnál a leggazdagabb ember a falutokban, de még az egész világon is.

Ahogy meghallotta ezt a kisfiú, a bosszúságtól majdnem sírva fakadt.

– Milyen szamár vagyok – gondolta. – Miért is engedtem el ezt a ravasz madarat?

Kérlelni kezdte hát:

– Gyere vissza, kérlek! Vagy ha nem akarsz visszajönni, legalább add nekem azt a drágakövet, jutalmul, hogy szabadon bocsátottalak.

A csalogány azonban így válaszolt:

– Most már látom, hogy csakugyan ostoba vagy. Elfelejtetted, amire tanítottalak! Sajnálod azt, ami nem tér vissza, olyat akarsz, ami nincs, és hiszel a hazug szónak. Gondold meg: elférne az én nyelvem alatt egy kavics, méghozzá akkora, mint egy dió? Nemhiába tartja a közmondás: „Bolondnak a tanács – sárba vetett kalács.”

Ezt mondta a csalogány és elrepült.

(Ukrán népmese, *Hollós Róbert* fordítása)

1. Milyen tanácsokat kapott a fiú a csalogánytól?

2. Hogyan tette próbára a madár a fiút?

3. Milyen közmondást mondott a csalogány? Magyarázd meg az értelmét!

Közmondások

Nem használ a tanács, ha nincs követője.

Jó tanács soha nem késő.

AZ ESŐ, A DÉR ÉS A SZÉL AJÁNDÉKA

Hol volt, hol nem volt ezen a nagy világon, volt egyszer két testvér. Az egyik igen gazdag volt, a másik igen szegény. A szegény testvérnek a szegénységéhez még igen sok gyereke is volt.

Karácsony éjszakáján a szegény sorsú testvér, hogy az éjféli misére felkészülhessen, fölkelt, és tüzet akart rakni, mert az esteli parázs már hamuvá lett. Hiába kotorászott az iszákjában, mert ott se kovát, se taplót nem talált, amivel tüzet lehetett volna kiütni, s így tüzet nem rakhatott.

Elküldte hát a legnagyobbik fiát a szomszédban lakó gazdag testvéréhez, hogy adna nekik egy kis parazsat, tüzet gyújtani. A gazdag testvér olyan jó testvér volt, hogy nemcsak, hogy parazsat nem adott, hanem a fiút még

nyakon is csípte, s kilökte szobájából, s közben nagyot rikkantott:

– Hát még éjjel sem hagytok nekem békét, s még hozza ilyen nagy ünnep előestéjén!

A fiú hazament, s elmondta apjának nagy keserűséggel, hogy a bátyuram milyen szívélyes volt irányában, a jó vendéglátáson felül még ki is lökte.

Hiába fájt a szegény embernek ez a testvéri jóindulat, mégsem segíthetett magán. Idegenekhez nem akart menni tüzet kérni, hanem felmászott a háza előtt álló magas jegenyefa tetejére, s onnan nézett szét a mezőségen, hogy nem lát-e valahol világosságot. Hát látott is a falutól nem messze egy kis világosságot, s ez nagyon megvigasztalta. Leszállt a jegenyefáról, és ment arra, amerre a világosságot látta. Amikor a tűzhez ért, három embert talált ott. Egyik volt a Dér, másik az Eső, harmadik a Szél. Ezekről kért tüzet. De ezek azt felelték neki:

– Adunk mi neked tüzet, szegény ember, ha meg tudsz felelni a mi kérdéseinkre.

– Előbb hallani akarom a kérdéseket, azután majd megmondom, hogy meg tudok-e felelni rájuk.

Erre megszólal az Eső, s azt kérdi:

– Mit gondolsz, jó-e az eső?

– Igen jó, amikor megszárad a föld.

Most a Dér szólalt meg:

– Mit gondolsz, jó-e a dér?

– Nagyon is jó, mikor sok a sár, mert az összehúzza, s lehet azután szárazon járni.

A harmadik kérdést a Szél tette fel:

– Hát jó-e a szél?

– Igen jó nyárban, mert a sarat kifújja, s kiszárítja.

A három ember összenézett, s úgy találták, hogy a szegény ember elég jól megfelelt a három kérdésre.

– No, minthogy jól megfeleltél kérdéseinkre – mondták neki –, kapsz tőlünk tüzet, azonfelül pedig, miután tudjuk, hogy nincs mit enned, ha hazaérsz, menj be a kamrába, s ott találsz elég ennivalót magad és gyermekeid számára. Most pedig terítsd le gubádat, hadd rakjuk meg parázsszénnel.

Jaj de megijedt a szegény ember, hogy ha ő most a gubáját leteríti, ezek telehányják égő parázstűzzel, akkor vége a gubájának, miben fog kitelelni. Látta a három ember a szegény ember ijedtségét, s ekként vigasztalták:

– Csak te ne félj! Nem gyullad meg a gubád, és ha észrevenned, hogy tüzet fogott, akkor bátran kiszórhatod a parazsat!

Erre a szóra megnyugodott a szegény ember, leterítette a gubáját, amazok pedig egy szórólapáttal parázsszenet hajítottak rá. Mikor látta a szegény ember, hogy a gubájának nincs semmi baja, egészen megvigasztalódott, a három ember aztán még vagy kilenc szórólapáttal lökött a parázsszénből.

A szegény ember most összefogta a gubát, vállára vette, s úgy ment haza a tűzzel. Mikor belépett a szobájába, s a gubát kiterítette, akkor látta csak, mi van rajta. Akár hiszik kendtek, akár nem, csupa tiszta színarany volt az mind, tüzes parázs csak éppen egy volt közte, amiből a szegény ember ízibe tüzet gyújtott a kemencén. Mondja most a feleségének:

– Hallod-e, hékám, menj be a kamarába, találsz ott ennivalót is, hozd ki, és költsük el! Bizony jó lesz a gyerekeknek is.

Benyit az asszony a kamrába, s úgy odalett ijedtében, hogy szegénynek majd leesett az állkapcája, nagyot sikított, elájult, és hanyatt esett. No de volt is min megijednie, mert amit látott, az szegény embernek nem mindennapi

dolog. A nagy sikoltásra, zuhanásra a gazda is szalad a kamarába, s őneki is tátva maradt a szája a nagy bámulattól.

Hát tudják-e, kendtek, hogy mitől ijedt úgy meg az asszony, és min bámult úgy a gazda? A kamarában egy polcon egy nagy gyémántkő ragyogott, s az úgy bevilágította a kamarát, hogy majd elvette a szeme világát annak, aki oda benézett.

A gazda felemelte az elájult asszonyt, vízzel megferecsentette, s mikor már magához jött, elbeszélte neki, hogy ne féljen, mert ez neki így meg így jött, aztán van itt mindenféle enni- és innivaló is. Hogy az asszony megvigasztalódott, hozzáültek az asztalhoz, és elköltötték a jó, ízletes ételeket.

Másnap a szegény ember elvitte a drága, fénylő követ a királyhoz, aki annak becsét felismervén, cserébe adott érte a szegény embernek egy szekér aranyat és ezüstöt, és még haza is küldte neki saját alkalmatosságával. Amikor a szegény ember a sok pénzt elhelyezte, azt mondta a fiának:

– Fiam, szaladj csak át Gyuri bátyámhoz, kérd el tőle a vékát, mondjad, hogy pénzt fogunk vele mérni!

Szaladt a fiú egyenesen, s amint beállít, azt mondja:

– Gyuri bácsi, azt üzeni az apám, adja ide a vékát, mert pénzt fogunk vele mérni!

– Úgy-e? Talán pelyvapénzt, mi?

De azért odaadta a vékát, s gúnyosan mosolygott a fiú szemébe.

Mikor a pénzt megmérték, a fiú a vékát pontosan hazavitte, s hogy a tulajdonos ne gúnyolódhasson, vagy egy fertály vékányi húszast benne hagyott a szegény ember.

Bezzeg a gazdag testvérnek mintha késsel ütöttek volna a szívébe, olyan nagyot nyilallott bele az irigység. So-

hase tette ugyan, de most átment a szegény, megvetett öccséhez, s azt kérdezte tőle:

– Hát csakugyan igaz, hogy te pénzt mértél a vékával?

– Igaz hát! – s azzal megmutatta bátyjának az öt köből aranyat és ezüstöt.

– De hogy jutottál ennyi pénzhez olyan váratlanul?

– Hát úgy, hogy karácsony éjjelén, mikor a fiamat hozád küldtem parázstüžért, s te oly jó szívvel fogadtad, hogy tüžet se adtál, fiamat is kilökted, nem akartam a faluban senkinek sem alkalmatlankodni, felmástrom a kapu előtti jegenyefára, s szétnéztem, hogy nem látok-e valahol világosságot. Láttam is nem messze a mezőn fényleni egy kis világosságot. Egyenesen odamentem. Három ember ült ott a tüž körül, akik azt mondták, hogy adnak nekem tüžet, ha három kérdésre meg tudok felelni nekik. Meg is feleltem nekik mind a három kérdésre, ők pedig a gubámat telerakták parázstüžzel. Csak mikor hazajöttem, akkor vettem észre, hogy a parázs nem tüž volt, hanem csupa tiszta színarany és ezüst. A három ember azt is megmondta, hogy otthon a kamarában találok majd enni- és innivalót eleget, meg egy fénylő drágakövet. Mindent úgy találtam. A drágakövet bevitettem a királynak, aki ezért nekem egy szekér aranyat és ezüstöt adott.

Nem hagyta nyugodni az irigység az idősebb testvért, s alig várta a jövő karácsony estéjét. Gondolta magában, hogyha ő is úgy tesz majd, mint öccse tett, akkor belőle még gazdagabb ember lesz.

Amikor aztán eljött a szent karácsony estéje, a tüžet jókor kioltotta, kiment a kapu elé, s a jegenyefára felmászott megnézni, hogy nem lát-e valahol a távolban valami világosságot. Éppen azon a helyen, nem messze a falutól, ahol egy évvel azelőtt az öccse is látott tüžet, ő is észrevette a világosságot. Lemászott a jegenyefáról,

s egyenesen ment a világosság felé. Ott találta ő is a három embert, de ő ezeknek a nevét nem tudta, mert az öccse nem mondta meg neki. Kért tőlük tüzet, de ezek azt felelték neki:

– Adunk neked tüzet, ha kitalárod, hogy hívnak minket!

Találgatta ugyan, de azért csak nem tudta megmondani, egyiknek sem a nevét. A három ember pedig ugyanaz volt, akivel a múlt karácsony éjszakáján a szegény testvér beszélgetett.

A három ember nagyon jól tudta, hogy miben sántikál a gazdag ember, szeretne kincsekhez jutni, hogy még gazdagabb legyen. Azt is tudták, hogy a múlt év karácsony estéjén saját öccsének nem akart tüzet adni. Azért, hogy nem tudta kitalálni nevüket, azt mondták neki:

– No csak, terítsd le a gubádat, adunk mi neked is parazsat, ha nincs otthon tüzed!

Nem sokáig váratta őket a mohó testvér, leterítette a gubáját, amazok meg tíz szórólappal hányták rá a szemet. Most a guba ujjába dugta két karját, s a gubát úgy fogta fel és vitte az ölében haza a parazsat.

Mikor a tornácra ért, akkor a szén lángot vetett, az ereszalja meggyúlt, utána a ház és az istálló, benne a sok marha, és minden vagyona odaégett. Egy óra alatt olyan szegény lett, mint egy év előtt az öccse volt, aki aztán szerencsétlenül járt bátyját igazi testvéri szeretettel és irgalommal gondozta, mert volt is miből. A nagy jólétben talán most is élnek, ha meg nem haltak.

(Kárpátaljai rutén népmese, *Fincicky Mihály* fordítása)

állkapca – állkapocs; **becs** – valamely tárgynak, dolognak tulajdonított érték

1. Nézz utána a *Magyar értelmező kéziszótárban*, mit jelentenek az alábbi szavak: *iszák, kova, tapló, guba, véka, fertály, köböl, tornác!*
2. A szöveg alapján mondd meg, milyen a mohó ember!
3. Milyen kéréssel fordult testvéréhez a szegény ember?
4. Hogyan fogadta a gazdag testvér a kérést?
5. Mondd el, kik és hogyan segítettek a szegény emberen?
6. Milyen próbát kellett kiállnia a szegény embernek?
7. Milyen meglepetés érte a parazsat vivő embert otthon?
8. Hogyan járt pórul a kapzsi gazdag testvér?

Melyik szám fordul elő többször is a mesében?

RÓZSA VITÉZ

Volt egy királynak három fia. Ellenség ütött az országra, elfoglalta. A király is elesett. A királyfiak jó vadászok voltak, s hárman három vadászebbel odébbálltak a veszedelem előtt. Sokáig mentek, azt sem tudták, hová. Végre egy magas hegyen, ahol az út elágazott, úgy határoztak, hogy elválnak egymástól, s külön-külön próbálnak szerencsét.

De megegyeztek abban, hogy a hegy csúcsára, egy magas fa hegyébe hosszú póznát állítanak, arra egy fehér kendőt kötnek. És mindhárman vissza-vissza fognak tekingetni, s megnézik a kendőt. Aki a kendőt véresnek látja, testvérei után indul, mert akkor valamelyik veszedelemben van.

A legkisebb, akit Rózsának hívtak, bal felé indult, a másik kettő jobb felé. Rózsa, mikor a hetedik havasba is bejutott, jó messze meglátott egy szép kastélyt. Betért, mint fáradt utazó, hogy ott megháljon. Nem talált egy lelket sem, megtelepedett a kastély egyik szobájában.

Estélig megvolt nyugodtan, akkor nagy dörömböléssel megnyílt a kastély kapuja.

Rózsa ijedtében az ágy alá suhant. Óriások léptek be. Az egyik mindjárt azt mondta:

– Cih! Milyen Ádám-búz van itt!

Megkerestek Rózsát, megfogták, összeaprították, mint a torzsát, és kihányták az ablakon.

Reggel az óriások megint elmentek keresetre.

Akkor a bokorból előmászott egy szép, lányfejű kígyó, és Rózsa testének minden kicsi darabját összeszedte, összerakogatta. Miközben folyton azt mondogatta: ez ide való, ez ide való, forrasztófüvel megkenegette. Egy közel való forrásból élő-haló vizet hozott, avval is meglocsolta.

Rózsa egyszer csak talpra szökött. Hétszerte szebb és erősebb lett, mint azelőtt. Erre a lányfejű kígyó is kibontakozott a kígyóbőrből, hónaljig.

Rózsa, hogy olyan erős lett, megbízta magát. Este nem bújt az ágy alá, hanem az óriásokat a kapuban várta haza. Azok megérkeztek, de Rózsához csak a szolgálkat küldték, hogy azt a hitvány Ádám-maradékot összemorzsolják. De a szolgálak nem bírtak Rózsával. Maguknak az óriásoknak kellett, hogy ismét összeaprítsák.

Másnap reggel a lányfejű kígyó Rózsát megint életre hozta. Ő maga pedig most már övig bújt ki a kígyóbőrből. Rózsa kétszerte erősebb lett, mint akármelyik óriás.

Akkor este is megölte őt a hét óriás, de csak nagy küzdelem után, mert a szolgálkat Rózsa most már mind elkergette, sőt három óriást is megsebesített.

Reggel csak maguk mentek el az óriások. A kígyó Rózsát most is feltámasztotta. Rózsa erősebb lett, mint a hét óriás együtt, s olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. A lány is a kígyóbőrből egészen kikerekedett; így igen kedves, szép teremtés volt!

Ekkor elbeszélték egymásnak dolgukat, életüket. Elmondta a lány, hogy ő is királyvérből való; hogy az ő apját is az óriások ölték meg. Az országot elfoglalták. Az ottvaló kastély a lány apjéé volt, onnét járnak ki az óriások mindennap, hogy a népet sarcolják. A lány egy jó kuruzsos dajkájának segítségével változott kígyóvá. Megesküdött, hogy addig kígyóbőrben marad, míg az óriásokon bosszúját meg nem állhatja. Most már látja, hogy lerepedezik róla a kígyóbőr, tehát célját érheti, mert Rózsa olyan erős, hogy könnyen megfelelhethet mind a hét óriásnak.

– Rajta hát, Rózsa, pusztítsd el őket! Nem leszek én sem háládatlan!

– Kedves, szép lány! – felelte Rózsa. – Te nekem az életemet három ízben adtad vissza. Hát én ne tartoznám neked azt meghálálni? Legyen tied az életem s egészen magam!

Egymásnak holtig való szerelmet esküdtek, s így igen jóízűen telt el a nap egész estig. Mikor az óriások megérkeztek, Rózsa így szól hozzájuk:

– Ugyebár, sok gazember, azt hiszitek, hogy már háromszor megöltetek? Most azt mondom, hogy ma ezen a kapun egyiketek se teszi be a lábát! Hiszitek-e? Vívjunk meg!

Azok nagy méreggel rámentek, de biz most már nem úgy lett, mint azelőtt. Rózsa rendre megölogette őket mind. Akkor a kulcsokat a zsebükből kezébe vette, a kastélynak minden zegelyukat összekutatta.

Látta, hogy bátorságban lehetnek, mert már övük a kastély.

Az éjszaka csendesen telt el. Reggel a kastély udvaráról Rózsa felnéz a havas tetőre, a fehér kendő felé, hát látja, hogy az egészen véres!

Megbúsul, s mondja a kedvesének:

– Mennem kell, hogy a két bátyámat felkeressem, mert rosszul van dolguk. Várj vissza engem, mert ha őket feltalálom, minden bizsonnyal visszajövök.

Avval felkészült, kardot, nyilat, forrasztófüvet és élő-haló vizet vett magához. Arra a helyre ment, ahol elváltak volt.

Útjában lőtt egy nyulat. Mikor rátalált az útra, amelyen bátyjai mentek, talált egy kicsi házikót, az előtt egy fát, ott megállapodott. Hát a két bátyja két vadászkuttyája láncsal meg van kötve! Azokat eloldja, tüzet csinál, s a nyulat sütni kezdi.

Amint sütné, hallja, hogy a fán valaki dideregve azt kiáltozza:

– Jaj, mint fázom!

Kiszól Rózsa, s azt mondja rá:

– Ha fázol, gyere be, melegedjél!

Az azt mondja:

– Igen, de félek a kutyáktól!

– Ne félj, mert azok becsületes embert nem támadnak meg!

– Hiszem – hallik a fáról –, de mégsem. Vesd közibéjük ezt a hajszálat, szagolják meg azt előbb. Arról engem is megismernek!

Veszi Rózsa a hajszálat, és a tűzbe veti. A fáról meg leszáll egy vén boszorkány, bemegy, s melegszik. Felhúz egy nyársra egy varas békát, és sütni kezdi. Amint sütné, mondani kezdi Rózsának:

– Az az enyém, ez a tied! – s avval a békát neki veti. Erre Rózsa nem állhatja, kirántja a kardot, hozzácsap a boszorkányhoz. Hát a kard hasábfává válik. Nekimegy a boszorkány, hogy megölje Rózsát, s azt mondja:

– No, most véged neked is! Testvéreidet is én enyésztettem el, bosszúból azért, hogy te a hét óriás fiamat megölted.

Rózsa nekiuszítja a boszorkánynak a kutyákat, s azok addig fogják, hogy vért eresztenek rajta. A vér a kardsból lett hasábfára cseppen, s abból megint kard vált. Kapja azt Rózsa, lecsapja vele a boszorkány bal karját. Erre a boszorkány megmutatta neki, hová temette bátyjait.

Sújt még egyet Rózsa a karddal, s avval a boszorkány Plútóhoz költözött.

Rózsa kiásta a bátyjait, összedarabolt testüket összeszerakta, forrasztófüvel összeforrasztotta, élő-haló vízzel föltámasztotta.

Azok, mikor szemüket kinyitották, s Rózsát megpillantották, mind a ketten azt mondták:

– Jaj, be sokat aludtam!

– Sokat bizony – mondta Rózsa –, de ha én ide nem jövök, még többet aludnátok!

Elbeszélték neki, hogy elválásuk után ők meghallották, hogy az ellenség az országból eltávozott. Azt akarták, hogy egyik, a nagyobbik, hazamenjen, s igazgassa az országot, a másik pedig keresse fel Rózsát.

Befordultak a kis házikóba, s a vén boszorkány ott úgy bánt velük, mint ahogy Rózsával is akart volna.

Rózsa is elbeszélte nekik, miken ment keresztül. Azt mondta:

– Te, nagyobb bátyám, menj haza, ülj be apánk országába! Te pedig, kisebb bátyám, jöjj velem, s igazgassuk ketten azt a nagy országot, amelyikben az óriások hatalmaskodtak.

Elváltak, s mindegyik ment a maga helyére.

Rózsa feltalálta szép kedvesét, aki már úgy elbúsulta magát, hogy szinte megepedt, de hogy Rózsát meglátta, egészen felvidult. Az óriásoktól megmentett nagy országot kezükre vették; Rózsa s kedvese összekeltek, nagy lakodalmat csináltak, eleget vendégeskedtek, a menyasszonyt jól megtáncoltatták, s ha meg nem haltak, máig is élnek. Kerekedjenek egy tojáshéjba, s holnap legyenek a kendtek vendégei!

(Magyar népmese)

zegelyukát – zegét-zugát; **Plútóhoz költözött** – meghalt. Plútó a görög mitológiában Hadész istennek, az alvilág urának egyik elnevezése

A **Rózsa vitéz tündérmese**, fő jellemzője a csoda. Minden sorában felbukkannak csodás kalandok, tár-

gyak, csodás személyek. Előfordulnak benne sárkányok, boszorkányok, óriások. Fontos eleme az átváltozás: például gebéből lehet táltos paripa, kígyóból elvarázsolt kiráyleány, halott emberből újjáélesztett személy. A tündérmese főhőse számára nincs lehetetlen, minden nehézséget legyőz, feleséget, rangot, vagyont kap.

1. Kik a mese főszereplői?
2. Bontsd a mesét két önálló részre! Indokold meg a felosztás módját!
3. Mi történt a legkisebb fiúval?
4. Ki rakta össze Rózsa testének darabjait, és hogyan?
5. Milyen hibát követtek el Rózsa királyfi bátyjai?
6. Mit süttött a fiú a tűznél, és mit a vénasszony?
7. Ki volt a vén boszorkány?
8. Meséld el a történet legérdekesebb részét!

Figyeld meg, milyen számok fordulnak elő a mesében!

Számold össze, hány *átváltzás* szerepel a mesében! Írd le őket!

KÉT VIRÁG EGY PÁR

Virág leszek, tied leszek,
virágok vitéze, virág,
de mondd, hogyan nevezzelek,
s hogy szólítsam paripád?

Rózsa vagyok, ha úgy akarod,
paripám Rózsafa-ág.

Rózsa leszek, tied leszek,
rózsák vitéze, virág,
veled bárhova elmegyek,
de melyik ország a hazád?

Virág-világ, ha úgy akarod,
a nagy Virág-világ.

Virág leszek, tied leszek,
világok vitéze, virág,
de ha támad téli fürgeteg,
megvéd-e ármádiád?

Melléd adok, ha úgy akarod
száz gránát-gránátalmafát.

(Ágh István)

1. Kik a vers szereplői?
2. Hihetőnek tartod-e, hogy egy fiú és egy lány beszélget a versben? Támaszd alá véleményedet a vers segítségével!
3. Ki kezdeményezte a beszélgetést?
4. Ki a bőbeszédűbb a szereplők közül?
5. Nevezd meg a sorvégi rímet a négysoros versszakokban!

SZÉLIKE KIRÁLYKISASSZONY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyen is túl, hol a kis kurta farkú malac túr, volt egy király, annak egy fia. János volt a neve.

Azt mondja egyszer a király a fiának, aki serdülő leányecske volt:

– Eredj, fiam, láss országot-világot, hadd pallérozódjál.
Úgy lesz belőled derék ember.

Kétszer sem mondatta ezt János királyfi, tarisznyát vett a nyakába, botot a kezébe, elbúcsúzott apjától, anyjától, s ment hetedhét ország ellen. Amint megy, mendegél, találkozik az úton egy rettentő hosszú, vékony emberrel. Köszönti a királyfi, a hosszú ember fogadja. Aztán nézte, nézte János királyfi a hosszú embert, s szeme-szája tátva maradt a nagy erős csudálkozástól, mert ő még

ilyen hosszú embert nem látott. Kérdezte:

– Ki vagy te, mi vagy te, mi a mesterséged?

Felelte a hosszú, vékony ember:

– Az én nevem: Villámgyors. Olyan sebesen tudok futni, mint a villámlás, még annál is sebesebben.

– No, azt szeretném látni – mondja a királyfi.

Még jóformán ki sem mondja, előugrik a bokrok közül egy szarvas. Uccu, utána Villámgyors, egyet szökik, kettőt ugrik, s utoléri a szarvast.

Mondja a királyfi:

– Mármost csakugyan elhiszem, hogy olyan sebesen tudsz futni, mint a villámlás. Gyere velem, legyünk kenyeres pajtások, bizony nem bánod meg.

Kezet csapnak, barátságot fogadnak, mennek ketten tovább.

Amint mennek, mendegélnek, látják, hogy egy rettentő széles vállú ember alája feküdt egy nagy hegynek, s azt emelgeti. Odamennek, köszönti a királyfi, s kérdi a széles vállú embert:

– Hát te ki vagy s mi vagy, atyafi?

– Én Hegyhordó vagyok. Nincs az a nagy hegy, hogy a vállamon el ne vigyem.

Mindjárt fel is kapta azt a hegyet, s vitte a vállán, mintha csak egy zsák búza lett volna.

– Ejnye, atyafi – mondja a királyfi –, nem csapnál fel közénk kenyeres pajtásnak?

– Jó szívvel – mondotta Hegyhordó.

Azzal kezét csaptak, s mentek tovább hárman. Mentek, mendegéltek, s beértek egy rengeteg erdőbe. Hát ott egy rengeteg széles mellű ember csak ráfúj a fákra, rettentő szél kerekedik, s a fák szörnyű nagy recsegéssel-ropogással döndülnek a földre.

Megállanak a kenyeres pajtások, szemük-szájuk tátva maradt a nagy csodálkozástól – még ilyet sem láttak világéletükben!

Kérdi a királyfi:

– Hát te ki vagy s mi vagy? Mi a mesterséged?

Mondja a széles mellű ember:

– Én Fúvó vagyok, s egy fuvintásomra a legnagyobb ház is összedől, s a legnagyobb fákat is pozdorjává töröm.

– Ejnye – mondja a királyfi –, éppen nekünk való ember vagy, állj közénk kenyeres pajtásnak.

Mindjárt kezét csapnak, nagy barátságot fogadnak, s mennek tovább. Most már voltak négyen.

Mennek, mendegélnek, s találkoznak az úton egy nyilas emberrel. Köszönti a királyfi, s kérdi tőle:

– Hát te ki vagy, mi vagy, mi a mesterséged?

Mondja a nyilas ember:

– Én Jóltaláló vagyok, a borsószemet úgy ellövöm akárkinek a tenyeréből, a tenyerének semmi baja nem lesz.

– Próbáljuk meg – mondja a királyfi.

Volt nyilas embernél egy szem borsó, azt a királyfi a tenyerén kitartotta, s a nyilas ember csakugyan úgy ellőtte, hogy a királyfi tenyerét a nyíl még csak nem is súrolta.

Na, kezét csap a királyfi Jóltalálóval is, és mennek tovább öten. Amint mennek, mendegélnek, találkoznak egy kicsi zömök emberrel. Köszönti a királyfi, s kérdi:

– Hová-merre, földi? Ki s mi vagy, mi a mesterséged?
Felelt a kicsi zömök ember:

– Az én nevem Péter, s ha a fejemet a földre teszem, mindent tudok, amit az emberek gondolnak és cselekszenek, akármilyen messze vagyok tőlük.

Megörvend a királyfi Péternek, erősen megbarátkoznak, s ment Péter is velük. Most már voltak hatan, mind kenyeres pajtások. Mentek, mendegéltek, amíg Tündérországra nem értek.

Volt Tündérország királyának egy gyönyörűsége szép leánya, akinél szebbet a világ nem látott, s aki olyan sebesen tudott szaladni, mint a szél. Nem is volt más az ő neve: Szélike királykisasszony.

Egyszer kihirdetteti a király az országban, még azon is túl, hogy annak adja leányát, aki a futásban elhagyja: de úgy próbáljon szerencsét akárki, hogyha leányát el nem tudja hagyni, karóba kerül a feje.

Hiszen próbáltak szerencsét királyfik, hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények, de karóba is került a feje valamennyinek.

Hallják ezt a kenyeres pajtások, fölmennek mind a királyhoz, s ott előretaszigálják Villámgyorsat, hogy hát ez a pajtásuk szerencsét próbálna.

– Jól van – mondja a király –, csak próbálj, kilencvenkilenc legénynek karóban a feje, a tiéd lesz a századik.

Tenger nép gyűlt a király udvarába, hadd lássák, melyik tud jobban futni, Szélike vagy az a hosszú, langaléta ember.

Megfutamodik Szélike, utána Villámgyors, egyet ugrik, kettőt szökik, s úgy elhagyja Szélikét, hogy az erős szégyenében keservesen sírni kezd.

Azt mondja a király Villámgyorsnak:

– Hiszen sebesebben futottál, az igaz, de bizonyosan valami baja van a leányomnak. Tegyük holnap még egy próbát.

Futnak másodszor is, de Villámgyors most is úgy elhagyta Szélikét, hogy Szélike még nyomába sem ért. Hej, istenem, szégyellte is magát a királykisasszony erősen, sírva szaladt a palotába.

– No, fiam – mondja a király Villámgyorsnak –, látom, hogy most is jobban futottál, mint a leányom, de tegyük holnap még egy próbát, fussatok harmadszor is.

Ezalatt Szélike királykisasszony egyet gondolt, s Villámgyorsnak egy gyönyörű szép gyémántgyűrűt küldött ajándékba. Örült Villámgyors az ajándéknak, mert nem tudta, hogy miféle gyűrű volt az, hogy aki az ujjára húzta, mikor menni akart, a földre gyökerezett a lába. No de ha Villámgyors nem tudta ezt, bezzeg tudta Péter, mert ő a földhöz nyomta a fejét, s megtudta, hogy min járt Szélike esze. Mindjárt szólott Jóltalálónak, hogy mikor Villámgyors kiáll futásra, löje le a gyűrű fejét, mert abban van a varázs.

Na, elkövetkezik a harmadik nap. Kiáll Szélike s Villámgyors egymás mellé. Megfutamodik Szélike, futna Villámgyors is, de nem tud. Állott egy helyben, mintha odacövekelték volna.

Abban a szempillantásban Jóltaláló megcélozza a gyűrű fejét, ellövi, s hát indul Villámgyors, szalad, mint a villámlás, és harmadszor is elhagyta a királykisasszonyt.

Sírt a királykisasszony, majd fölvetette a méreg s a bosszúság. Hogy az a hosszú vékony ember így csúffá tegye! Most már akár akar, akár nem, hozzá kell mennie feleségül. Pedig úgy láttam, mint ma, a királykisasszonynak János királyfin akadt meg a szeme. Bizony nem bánta volna, ha ez hagyja el futásban.

Bezzeg megörült, mikor a kenyeres pajtások fölmentek a királyhoz, s azt mondotta Villámgyors, hogy nem kell neki a királykisasszony, csak annyi aranyat és ezüstöt adjon neki, amennyit Hegyhordó el bír vinni.

– Adok én jó szívvel – mondotta a király –, nem annyit, de többet, mint amennyit egy ember elbír.

Megtöltetett hat szekeret arannyal-ezüsttel színig.

– Itt van, vigyed, ha elbírod!

Fölkapja Hegyhordó a hat szekér aranyat és ezüstöt, de annyi volt neki, mint másnak hat zacskó arany. Hozatott a király még hat szekér aranyat és ezüstöt: meg se kottyant Hegyhordónak.

No, már ennél több aranya és ezüstje a királynak sem volt. Akkor összeszedték, ami csak drágaság volt a palotában. Aranytálakat, -tányérokat, -késeket, -villákat, -kanalakokat s mindent. Mikor mind felszedte Hegyhordó, mondta:

– No, most elég!

Elmentek a kenyeres pajtások, de alig mentek el, a király erősen megbánta, hogy ezeknek a jöttment embereknek azt a rengeteg sok kincset odaadta. Gondolkozott, okoskodott, törte a fejét, hogy tudná valamiként visszaszerezni. Egyet gondolt, s utánuk szalasztja Szélikét, hadd menjen velük, mintha elrabolták volna, akkor aztán utánuk küld egy regement katonát, s Szélikét meg a tenger kincset is visszahozatja.

Hiszen Szélikének nem kellett egyéb. Bezzeg szaladott örömmel utánuk. Hipp-hopp! - egy szempillantásra utolérte őket, s mindjárt János királyfihoz szegődött, mellőle el sem maradott.

Mennek, mendegélnek, egyszer Péter lehajtja fejét a földre, s azt mondja pajtásainak:

– No, most mindjárt csúf dolgunk lesz. A király egy regement katonát indított utánunk, minket elpusztítanak, s Szélikét meg a kincset visszaviszik.

– Úgy-e – mondja Fúvó –, hát csak jöjjenek. A többit bízzátok rám!

Jött is a regiment. Mikor egy puskalövésnyire volt, visszafordult Fúvó, megfújta magát, kerekedik rettentő nagy forgószél, s elfújta a katonákat lovastul, mindenestül, talán még a világ végén is túl.

Most már mehetek békességben. Szépen hazaértek János királyfi udvarába. Ott a temérdek kincset öten elosztották egymás között, János királyfinak maradt Szélike királykisasszony.

Mindjárt nagy lakodalmat csaptak, üstre főztek, teknőre tálaltak. Csak lé volt kilencféle. Én is ott voltam ebédre. Ettem, ittam, jól mulattam, s aztán szépen elkullogtam.

Itt a vége, fuss el véle!

(Magyar népmese)

pallérozódik – művelődik, csiszolódik

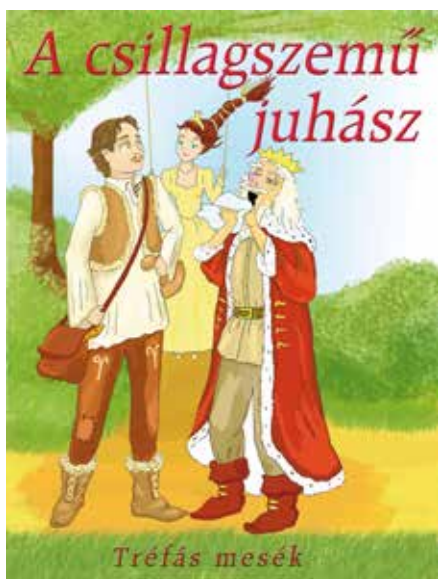

1. Kikkel találkozott János, amikor elindult világot látni?
2. Sorold fel, milyen képességeik voltak ezeknek az embereknek?
3. Melyik rendkívüli képességű ember tetszett meg neked? Mondd el, miért?
4. Kinek a leánya volt Szélike?
5. Miért hívták a királykisasszonyt Szélikének?
6. Milyen próbát kellett kiállnia annak, aki a Tündérr király lányát akarta feleségül venni?
7. Könnyű volt-e legyőznie Villámgyorsnak Szélike királykisasszonyt?
8. Kik segítették hozzá a végső győzelemhez?
9. Hogyan ürítették ki a kenyeres pajtások a Tündérr király kincstárát?
10. Hogyan menekülnek meg a király bosszújától?

Hogyan alakult a mese végén Szélike sorsa?

A CSILLAGSZEMŰ JUHÁSZ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egyszer egy király. Szörnyű hatalmas volt ez a király, féltek a népek tőle; ha messziről látták is, reszkettek, mint a nyárfalevél. Ha ez a király egyet tüsszentett, kengyelfutók és lovas legények vitték hírét az egész országba; s aki nem mondta: „Adj’ isten egészségére”, halál fia volt.

Nem is akadt az egész országban csak egy ember, ki nem mondta, hogy adj’ isten egészségére. Ez a csillagszemű juhász volt. Nosza, megfogták a király emberei a juhászt, vitték is a király színe elé, s jelentették:

– Ihol, felséges királyom, ez a csillagszemű juhász! Nem akarja mondani, hogy adj’ isten egészségére.

Hej, szörnyű haragra lobbant a király!

– Mit, te nem monddod, hogy adj’ isten egészségemre?

– Dehogyan nem mondom, felséges királyom; bizony mondom, hogy adj’ isten egészségemre.

– Nem az egészségemre, hanem az egészségére.

– Hiszen mondtam, felséges királyom, egészségemre.

Megrántja az udvarmester a juhász subáját, súgja neki:

– Te szamárnak, mondjad, hogy adj’ isten egészségére!

– De már azt nem mondom – tiltakozik a juhász –, amíg a király őfelsége a lányát nekem nem adja.

Ott volt a királykisasszony a szobában: megtetszett neki a csillagszemű juhász, jó szívvvel a felesége is lett

volna; de nem mert szólni. Hanem a királynak sem kellett egyéb, csak ezt hallja, mindjárt bekiáltotta a katonáit:

– Vigyétek ezt a legényt, s vessétek a fehér medve tömlöcébe!

Leviszik a legényt a tömlöcbe, hát ott fel s alá jár a fehér medve nagy morogva: három napja nem evett, egy falást nem adtak neki enni, hogy jól kiéhezék, hadd szaggassa széjjel a juhászt. Ahogy a juhász belépett, felállott a két hátsó lábára, nagyot bödült.

– No most, csillagszemű juhász, vége az életednek!

De halljatok csudát: mikor a medve meglátta a juhász csillagszemét, egyszeribe' megjuhászodott, lefeküdt a földre, meg se mozdult. A csillagszemű juhász pedig egész éjjel dúdolt; s mikor reggel lejött az udvarmester, szeme-szája tátva maradt: azt hitte, csontját se találja a juhásznak, s hát ím ott állott elevenen, kutya baja se volt. Fölvezetik a juhászt a királyhoz, s jelentik:–

– Felsőges királyom, él a juhász!

– Jól van, jól – mondja a király –, de azért megijedtél ugye? Hát most már mondod-e, hogy adj, isten egészségére?

Felelte a juhász:

– Nem, amíg a leányát nekem nem adja, ha tíz halálba megyek is!

– Vessétek hát tíz halálba! – rikkantott a király.

Vitték a legényt a tömlöcbe, amelyikben tíz óriás sündisznó volt elzárva. Ezek bezzeg nem szelídültek meg a szemétől, mert egyszerre tíz sündisznónak nem nézhetett a szemébe. Hanem volt a csillagszemű juhásznak egy szépen szóló furulyája, azt a subája alól eléhúzta, elkezdett furulyázni: kezdte andalgósan, folytatta szaporázva. S hát táncra kerekedtek a sündisznók, járták előbb lassan, azután sebesebben; addig járták, míg el nem dültek; azután lefeküdtek, s aludtak, mint a bunda.

Megy le reggel az udvarmester, összecsapja a kezét.

– Hát te élsz? – kérdi a csillagszemű juhásztól.

– Nem is halok meg – mondja a juhász –, míg a király leánya a feleségem nem lesz.

Fölvezetik a király színe elé.

– No, te legény – mondja a király –, most már tíz halál torkában voltál; még most se mondod, hogy adj’ isten egészségére?

– Nem én, felséges királyom, még ha száz halálba visznek is, míg a leányát nekem nem adja!

– Vigyétek hát száz halálba! – ordított a király nagy haraggal. Vitték is a csillagszemű juhászt le abba a tömlöcbe, amelynek a közepén volt egy kút: annak a belseje ki volt rakva száz kaszával, a fenekén pedig égett egy mécses. Akit abba beledobtak, az onnét élve ki nem került soha.

„Hej, szegény fejem – gondolta magában a juhász –, ennek már fele se tréfa!” Szól a katonáknak, hogy men-

jenek ki a tömlöcből addig, amíg gondolkozik: mondja-e, adj' isten egészségére.

Kimennek a katonák; s a juhász nagy hirtelen bele-szúrja a fokosát a kút köblébe: a fokosra ráakasztja a tarisznyáját, aztán rá a subáját, a suba nyakára az árvalányhajas kalapját, s azzal meghúzódik a tömlöc sarkában. Bejönnek a katonák, kérdik:

– No, meggondoltad-e?

– Meggondoltam – mondja a juhász –, mégse mondom, hogy adj' isten egészségére.

– No bizony, ha nem mondom, belé is taszítunk a kútba.

A katonák azt hitték, hogy a juhász már a kút mellett áll: a subáját, a fokosát, mindenét beletaszították a kútba; s mikor látták, hogy a kút fenekén a mécses kialudt, azt hitték, hogy meghalt a juhász.

Jön le reggel az udvarmester: hadd lássa ő is, igazán elpusztult-e a csillagszemű juhász. Hát halljatok ide: ott ült a kút mellett, furulyázott. Felviszik a király elé, s mondja neki a király:

– No, te legény, mostan száz halálban voltál; mondd-e, hogy adj' isten egészségére?

– Nem én, felséges királyom, míg a leányát nekem nem adja!

– Abból nem lesz semmi – mondta a király; pedig nem tudom, mit adott volna azért, ha a juhásztól egyszer azt hallja, hogy adj' isten egészségére! „Hiszen – gondolta a király – majd megelégszel te kevesebbrel is!”

Befogatott a bársonyos hintóba, maga mellé ültette a csillagszemű juhászt, s úgy hajtatott az ezüsterdőbe. Mondta neki:

– Látod-e ezt az ezüsterdőt, te juhász? Neked adom, ha azt mondd, adj' isten egészségére.

Tetszett a juhásznak az erdő, de most is azt mondta:

– Addig nem, felséges királyom, míg a leányát nekem nem adja!

Aztán az erdőből kihajtatott a király, s messziről ragyogott feléjük az aranyvár.

– Látod-e azt az aranyvárat, juhász? Neked adom, ha azt mondod, hogy adj' isten egészségére.

– Nem én, felséges királyom, míg a leányát nekem nem adja! Mentek tovább, s elértek a gyémánttóhoz.

– No, te juhász – mondja a király –, neked adom az ezüsterdőt, az aranyvárat és a gyémánttavat, csak egyszer mondd: adj' isten egészségére! – Nem mondom én, felséges királyom, míg a leányát nekem nem adja!

– Jól van hát, te betyár: neked adom a leányomat; de aztán mondd is, hogy adj' isten egészségére!

Hazamennek; s a király mindjárt kihirdetteti az egész országban, hogy férjhez adja a leányát a csillagszemű juhászhoz: jöjjön, aki jöhet a vendégségbe, lesz étel-ital elegendő; különösen, ha hoznak magukkal.

Lett is lakodalom, hét országra szóló. Ott ült a csillagszemű juhász a király mellett, ettek-ittak, vígan voltak. Egyszer aztán hozzák a jó tormás húst, nagyot prüszsent erre a király; s hadarja egymás után a csillagszemű juhász:

– Adj' isten egészségére, adj' isten egészségére, adj' isten egészségére! – mondta valami százszor.

– Jaj, jaj, ne mondd tovább; inkább neked adom az egész országomat! Ott egyszeribe' meg is koronázták a juhászt, ő lett a király; de bezzeg jó sorsa lett ezután a népnek. Szerették is ezt a királyt. Ha prüszsentett, egy szívvel-lélekkel kiáltotta mindenki: „Adj' isten egészségére!”

Aki nem hiszi, járjon a végére!

(Magyar népmese)

köblébe – *itt*: a kút falába

1. Milyen elvárása volt a királynak alattvalóival szemben?
2. Ki szegült szembe a király akaratával?
3. Mondd el, hogyan zajlott le a király és a juhász első találkozása? Mi a humoros ebben a találkozásban?
4. Mit kért a juhász a királytól?
5. Hányféle módon akarta a király elpusztítani a juhászt? Mondd el az egyik esetet!
6. Hogyan akarta a király megvesztegetni a juhászt, csak hogy teljesítse akaratát, és ne kérje tőle feleségül a lányát?
7. Melyik volt a legbőkezűbb ígérete a királynak?
8. Mikor teljesítette a juhász a hiú király kérését?
9. Mondd el, hogyan fejeződik be a mese!

Készíts vázlatot a meséhez!

OLVASÁSI ÉS SZÖVEGÉRTÉSI SZINTFELMÉRŐ

FEKETE MESE

Egyszer egy nagy kerek erdőben, már azt meg nem mondom, Afrikában-e vagy Dél-Amerikában, de ott, ahol a papagájok, a kolibrik, a kanárik s a kis paradicsommadarak nem kalitkában, de szabadon s békességben tanyáznak, rikácsolnak, furcsa gondolata támadt az egyik tarka tollú törpepapagájnak.

– Miénk az erdő, a dzsungel minden fája, lombja, beszéljen, rikácsoljon hát mindenki papagáj módra.

Megszéppentek erre a kolibrik, a kanárik, a kis paradicsommadarak, mivel ők bizony gyengécskék és kevesen voltak.

– Igenis, igenis, papagáj módra – rikácsolta most már a többi papagáj is.

TARTALOM

Bevezetés	
NYIT A TUDÁS KAPUJA	
Szeptember (<i>Tamkó Sirtó Károly</i>)	
Jön az ősz (<i>Kányádi Sándor</i>)	
A pásztor és a szökőkút (<i>Gianni Rodari</i>)	
Mese (<i>Orbán Ottó</i>)	
Jó két ló szolgája (<i>Kányádi Sándor</i>)	
A repülő iskolatáska (<i>Gyurkovics Tibor</i>)	
Tanár az én apám (<i>Kosztolányi Dezső</i>)	
Igazmondásból kitűnő (<i>Bálint Tibor</i>)	
Október (<i>Radnóti Miklós</i>)	
Dióverés (<i>Nagy László</i>)	
<i>Olasági és szövegértési szintfelmérő</i>	
MESÉRŐL MESÉRE	
Egyszer egy királyfi (<i>Magyar népköltés</i>)	
A kis kondás (<i>Magyar népmese</i>)	
A három jó tanács (<i>Ukrán népmese</i>)	
Az Eső, a Dér és a Szél ajándéka (<i>Kárpátaljai rutén népmese</i>)	
Rózsa vitéz (<i>Magyar népmese</i>)	
Két virág egy pár (<i>Ágh István</i>)	
Szélike királykisasszony (<i>Magyar népmese</i>)	
A csillagszemű juhász (<i>Magyar népmese</i>)	
<i>Olasági és szövegértési szintfelmérő</i>	
GYERMEKVILÁG	
A játék (<i>Kosztolányi Dezső</i>)	
A kisfiú meg a nagyfiú (<i>Kányádi Sándor</i>)	
Mosolyra biztató dal (<i>Gazdag Erzsé</i>)	
Ballada (<i>Kányádi Sándor</i>)	
Szülőföldemen (<i>Petőfi Sándor</i>)	
Hold és felhő (<i>Weöres Sándor</i>)	
<i>Olasági és szövegértési szintfelmérő</i>	
JÓSÁG, SZERETET, BÉKESSÉG	
A kis virág (J. W. Goethe)	
Mese az erdőről (<i>Wass Albert</i>)	
A tündér (<i>Weöres Sándor</i>)	
Fegyvertelen vadász (<i>Áprily Lajos</i>)	
Szelídíts meg! (<i>Saint-Exupéry</i>)	

Várlak kisherceg (<i>Fekete Csaba</i>)	
Tél (<i>Weöres Sándor</i>)	
Állati! (<i>Gyurkovics Tibor</i>)	
Régi tél (<i>Illyés Gyula</i>)	
Szálláskérő Szűz Mária (<i>Kárpátaljai népballada</i>)	
Karácsony (<i>Ady Endre</i>)	
Ballag már (<i>Kányádi Sándor</i>)	
Olvasási és szövegértési szintfelmérő	
MÚLTIDÉZŐ	
Mátyás anyja (<i>Arany János</i>)	
Amott kerekedik (<i>Népköltés</i>)	
Zrínyi Ilona (<i>Jókai Mór</i> nyomán)	
A szabadulás (<i>R. Várkonyi Ágnes</i> nyomán)	
Zászlóbontás (<i>Herczeg Ferenc: Pro liberertate c. könyvéből</i>)	
Rákóczi turulmadara (<i>Magyar népmonda</i>)	
Kuruc-e vagy labanc? (<i>Lengyel Dénes</i>)	
Koncz Márton számítása (<i>Gárdonyi Géza</i>)	
Megjártam a hadak útját (<i>Magyar népköltés</i>)	
„Bölcsőjét kereste a magyarnak...” (<i>Szilágyi Ferenc</i>)	
Március 15-e és Petőfi (<i>Krúdy Gyula</i> nyomán)	
Nemzeti dal (<i>Petőfi Sándor</i>)	
Csatadal (<i>Petőfi Sándor</i>)	
A podheringi csata (<i>Fakász Mihály</i> nyomán)	
Petőfi halála (<i>Illyés Gyula</i>)	
Olvasási és szövegértési szintfelmérő	
ERDŐN-MEZŐN NYITOTT SZEMMEL	
Kati és a hajnal (<i>Pákozdy Ferenc</i>)	
Édesanyámnak (<i>Devecsery László</i>)	
Árvíz! (<i>Móricz Zsigmond</i>)	
Gyalogolni jó (<i>Móricz Zsigmond</i>)	
Dél a mezőn (<i>Erdélyi József</i>)	
Az erdő mélyén (<i>Herman Ottó</i> nyomán)	
Szarvas-ítató (<i>Kányádi Sándor</i>)	
A hűségesegek (<i>Áprily Lajos</i>)	
A két kis vadkörtefa (<i>Rákos Sándor</i>)	
Miről beszél a vörösbegy? (<i>Schmidt Egon</i>)	
Június (<i>Kormos István</i>)	
Biztatás (<i>Áprily Lajos</i>)	
Olvasási és szövegértési szintfelmérő	

Навчальне видання

ЛОТОР-ПЕРДУК Олена Карлівна
МОЛНАР Агата Михайлівна

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ. УГОРСЬКА МОВА

Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчання угорською мовою

Угорською мовою

Зав. редакцією *А. А. Варга*
Редактор *О. О. Дебрецені*
Художній редактор *І. Б. Шутурма*
Коректор *Г. М. Турканич*

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 13,6.
Тираж пр. Зам. №

Державне підприємство
„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net